

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА VI — СВЕСКА VIII

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ
ЗА АВГУСТ

УРЕДНИК :

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

К. Ц. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА.

1900.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Е Л Е Г И Ј А.

Мирна рјека мог живота млада
Текла ми је кроз гајеве нада,
Покрај бајних — цвјетнијех обала
И без буре и без силних вала.
Златна зора младости ми цвјетне
Огледаше у њој дане сретне,
Румен сутон — старост даљна, ведра
Њу чекаше да прими у њедра.
Тече рјека.... ах! сад је престала,
Устављена стјеном људских зала....
Среће моје цвјете се осуши,
Дах ме јада дању ноћу гуши....
Сидро среће запело се на дну,
К'о несрећа за душу ми јадну;
Смрзле рјеке по површју леда
Газе ноге — игра коло б'једа —
А по њојзи као преко моста
Игре неће никад бити доста.
На тој рјеци лед све пуца худи —
То су груди што ми њих ломе људи....
Ој свијете, свијете убави,
Зашто немаш у себи љубави?!
Моје небо вјечито облачно,
Изведри се — јави коло зратно.
Злато моје! с тог' неба висока
Проспи зраке вруће црног ока;

Ти размрзни ледну жића рјеку,
 Нек у пристан мира воде теку.
 Сидро среће, злато ми извади,
 Ронац буди утопљеној нади;
 Сузам' кваси сухо цв'јеће моје,
 Да ми опет врати мирис, боје.
 Мом животу, што изгуби циља,
 Буди сјајна звијезда водиља.
 К'о с небеса анђел, зв'јездо, сиђи,
 К' мене сиђи, боланог ме виђи,
 Жедном подај сласти, цв'јете врли,
 На мраморну груд ме страсно грли...
 Извидај ми ломне, б'једне груди,
 Што стр'јелама ранише их људи!
 Нећеш! нећеш! остави ме и ти?!
 Да ми никад б'јели дан не свити,
 Рујна зора да ми не зазори,
 Већ да туга јадног ме умори?
 Љубав свету заборави — је ли?!
 Суза моја више те не цв'јели?!
 О дражесно, несуђено злато,
 Знај, у гробу кајаћеш се за то;
 Кад подземна покрије те тама,
 Зваћеш мене, да не чамш сама;
 Ту гдје црвâ и змијâ је гњездо,
 Процвиљећеш — знај, невјерна зв'јездо.
 Тада би ме примила за друга,
 А сад нећеш, кад ме ломи туга!
 Ти уживај с другим, красна вило,
 Заборави, што је некад било.
 Ја остајем сâм на св'јету злеме,

Буре, громи да ми груди ломе. —
 Нек свјетине свуд ме прати злоба,
 Горд ћу остат' до леднога гроба.
 К'о црв пузит' у прашини нећу —
 Пузит' нећу, подносити све ћу!
 Тврд к'о ст'јена на крај' мора сиња
 Остат' хоћу, док ми живот тиња;
 А кад умрем прах у гробу ето —
 Нек' се слабом свети људство клето.

Радомир Кривокапић.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE

ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

И. М. СЈЕЧЕНОВА.

Из науке о човјечијем животу

(физиолошки одломци)

превео Др. Ј. С. Кујачић.

(Н а с т а в а к.)

Преваривање хране.

Храна за животиње и људе. — Устројство пробавног канала — Процес преваривања.

Није потребно, да овдје доказујемо, да је храна нужна за живот уопће, али треба да знамо, за какве је посепце животне појаве она потребна.

У зрелом организму, с неизмјењивом тјелесном тежином, она се строши на попуњање молекуларног губитка (распада) ткивних елемената (пластика). Да је то могуће и да се збиља тако и збива, доказује се тијем, што изнурено од глади (ма од чега она дошла) тијело, опало и омршало, почиње да се поправља под утицајем нормалне хране, оно се пуни и достиже своју прву тјелесну тежину, т. ј. попуњава се мало по мало губитак ткивних дјелића. Још се боље истиче пластична услуга наше хране у младом организму, који расте: тијело малог дјетета, растући, строји се из млијека; тијело малог пилета док се не излеже израђује се из жуманца и бјеланца оног јајета, у коме се оно развија, јер при лежењу у јаје не улази ништа осим кисеоника из ваздуха.

Друга задаћа хране састоји се у подржавању тјелесне топлоте, коју непрестано губи сваки организам (као у опће свако тијело, које је топлије од околног ваздуха). То се најбоље може доказати помоћу домаћих животиња, кад се држе у топлим или ладним мјестима. У посљедњем случају мора се животиња боље хранити, иначе она јако мрша, баш као од глади.

Трећу и посљедњу услугу организму чини храна тијем, што она служи грађом за мишићну и жлездану радњу (кре-

тање и лучење сокова). Ову посљедњу радњу не треба ни доказивати — од куда долази на пр. млијеко, мокраћа, жуч и т. д. ако не из хране. Оваких се течности израђује у човјечијем тијелу за 24 сата неколико кила и $\frac{3}{4}$ од њих вазда се избацује на поље, а међу тијем се тежина тијела при правилном хранењу ни најмање не мијења. Што се тиче хране, као грађе за мишићну радњу, то се опет може врло лако доказати на гладнијем. Глад не само што изнурава тијем, него шта више она испија тако рећи и посљедњу кап како физичне, тако и интелектуалне снаге. Добра храна је исто тако потребна човјеку раднику као и радној животињи.

Према томе дакле, храна људи и животиња мора да има у себи: 1) грађу, из које се могу израђивати сва тјелесна ткива; 2) грађу, која распадајући се (претварајући се) у тијелу даје топлоту; 3) грађу, из које се могу развити сви сокови, које луче разне жлијезде и најпослије 4) грађу, из које се при њезином претварању рађа, као из каменог угља у парним машинама, покретна снага.

Дакле све те погодбе подмирује ова најпростија хранлива смјеса: птичије јаје, млијеко, хљеб, месо и маст. Овака смјеса може лако да одржава цјелину тијела, његову топлоту и радну му снагу.

У осталом, у човјечној храни без обзира на њезину разноликост по саставу, јављају се главним саставним дјеловима месо, хљеб и маст. Све остало (с изузетком шећера) има значај само зачина.

Да видимо из каквих се саставних дјелова састоји наша смјеса.

	Вода В.	Бјеланчевина	Маси	Углен. хидр.	Соли
Кокошиње јаје	74,5	12,5	12,2	тек праг.	1,0
Кравље масло	87,5	3,4	3,6	4,8	0,7
Говеђе месо	55 — 76,5	17,12	15,5—26	0,5	1,0
Шенични хљељ	36,0	7,1	0,51	55,2	1,0

Дакле, како видимо у свакој рањивој смјеси има (осим воде и соли) бјеланчевине; у млијеку упоредо с посљедњом видимо једнаке готово дјелове маси и угљених хидрата (млијечни шећер); у остале пак двије уз бјеланчевину видимо — у хљебу угљене хидрате, а у месу и јајету маст. Већ се из тога јасно види, да је бјеланчевина потребни саставни дио хране, а маси

и угљени хидрати служе као додатци њој и могу да замијене једни друге у рањивој економији животињског тијела.

Пробе, које су чињене хранећи животиње тим основним храњивим материјама сваком посећем или двијема заједно, потпуно су потврдиле то, што смо мало час рекли.

Бјеланчевина је потребна зато, што животиње не могу као биљке, да је израђују из простијих сједињења, а међу тијем се она троши непрестано и тијело мора да је надокнађује. Ето тако се и објашњује неопходна потреба у јелу, пићу воде и минералним примјесама, које се вазда налазе у одбацинама и које се могу надокнадити једино с поља.

Из свију храњивих материја једина мјеланчевина може да подмирује све 4 сврхе тјелесног храњења, т. ј. може да служи у исто вријеме грађом за израђивање (лучење) сокова, за произвађање топлоте, за мишићну радњу и пластику. Вода и со су потребни за пластику и за приготовљавање жљезданих сокова. Угљени хидрати и масти произвађају топлоту и служе радном материјом. Све ће се то доказати примјерима мало ниже, а сад да упоредимо по саставу споменуте на више храњиве смјесе са средњим саставом човјечјег тијела. Ево тог састава у процентима:

воде	бјеланчевин	туткала	масти	угљених хидрата	соли
59	9	6	20	0.5	5

Ако узмемо да упоређујемо с тијелом посеће сваку споменуту храњиву смјесу, то ћемо наћи ову разлику. Ни у млијеку ни у јајету нема нимало туткала, а у тијелу га се налази доста велика количина (из њега је израђен велики дио свију кости и сав меки скелет тјелесних ткања); дакле, туткало се не добива индиректно из хране (као остали саставни дјелови), него најприје храна мора да се промијени, мора да прође кроз извјестну фазу претварања, па онда тек да се из ње јави туткало, — и та храна, управо тај саставни дио њезин бива вазда бјеланчевина. Исто се тако не подудара с тјелесним саставом ни састав биљне хране, у којој има много угљених хидрата и врло мало масти. Ако према томе животињско тијело, које се њом храни, расте, то се масти у тијелу морају израђивати или из бјеланчевине или из угљених хидрата. Тако и бива у самој ствари, јер се масти јављају у тијелу на рачун посљедњих.

Одредив на тај начин све битне (главне) саставне дјелове, на први поглед веома разнолике по свом саставу хране, уједно смо споменули и ону храњиву грађу, која мора да се измијени у органима за варење. То су: вода, соли, бјеланчевине, масти и угљени хидрати. Вода и соли, могу се изоставити, јер неће бити потребне никаквог прерађивања и које се упијају (апсорбују) из канала за варење без икакве измјене, као и све остале примјесе у храну, које се потпуно растварају.

Послије овог кратког прегледа хране, нека ми је дозвољено да пређем на уређење органа за варење.

Прије него што уђе храна у тијело, т. ј. у састав његових ткивних елемената, она се, као што је познато прерађује, вари у тако званом пробавном апарату, чега ради и мора храна најприје да уђе кроз уста у *желудац*, а *оттоле у цријева* — у *желудачно-цријевни канал*. Пролазећи кроз овај доста дугачки канал у тако неколико сати, храна се зауставља на неким, обично раширеним, мјестима и ту се подвргава многобројним механичким и хемиским утисцима, који имају један заједнички циљ — а то је да израде из хране, у њезином првобитном грубом облику, храњиви екстракт у житком облику. Према томе је пробавни орган удела: 1) за пролажење хране кроз њега и у исто вријеме, да се може храна зауставити према потреби у овом или овом његовом мјесту; даље је његова унутрашњост снабђевена механичким справама, помоћу којих се мрви и растире храна; осим свега тога у њему имају неке течности, које могу да измијењују (варе) и извлаче из примљене хране њезине храњиве саставне дјелове.

Ако погледамо на ствар с те тачке гледишта, то ћемо лако опазити, да је само спољашње посматрање пробавних органа у равних животиња веома поучљиво.

Упоредимо н. пр. пробавни органа свеједа човјека, пашчета — као месоједа и телета, као преставника травоједа. У свију њих орган за варење има облик цијеви, која је отворена с обје стране (уста и задњи отвор) и која има три главна раширења. Прво раширење, — то су уста, друго — желудац и треће — дебело цријево. Дио цијеви, што се налази међу првим и другим раширењем, зове се летњак, оvdје се храна брже креће него у осталим дјеловима пробавног канала. Летњак је готово једнак и у човјека и споменутих животиња и ако има какве разлике, то она зависи од дужине врата. Али каква му је разлика у објану желудца! — у телета је он заиста, ако не три

а оно два пута виши него у човјека и пашчета. Ако га разрежемо, то ћемо наћи у њему не једно, као у човјека и пашчета него четири оајељења. Свакоме је, без сумње познато, макар по чувењу да говеда овце и кове преживају, т. ј. већ прождрту храну повраћају из стомака у уста и ту је поново жваћу и прождиру. Телећи је желудац и удешен према тој особини: осим одјељења, еквивалентнога стомаку у човјека и пашчета, он има још неке справе, које задржавају и размекшавају храну прије њезиног преживања. Још је чудноватија разлика у пријевима — она су у телета сигуро четири пута дуља него у псета, које има најкраћи цијевни канал. Тијем се и објасњује огромна величина трбуха у травоједа у опће и његова таштина у месоједа. Може се слободно рећи, да у травоједа трбушни дробови чине више него трећину цијелог тјелесног обима. Тако огромно развиће пробевна канала у преживара, удешено је, очигледно за то, да се може унијети у тијело велика количина хране, а неопходност последњег факта зависи од тога, што је њихова храна сиромашна бјеланчевином а богата материјом, која се не преварује и усљед тог се јавља безкорисном за дотично тијело.

Зидови пробавног канала удешени су по овом опћем типу (калупу): они се састоје 1) из спољашњег слоја, који има чисто механички значај неког чувар-тоболца, 2) из средњег слоја — покретача, који је израђен из мишићних влакана, који иду или уздуж саме цијеви или је спајају у облику прстенова и најпослије 3) из унутрашњег слоја — тако зване слузотине. Овај последњи слој, према његовом значају у акту пробављања, требало би назвати слој за лучење сокова. Сва је слузотина пробавног канала усијана микроскопски малим јамицама, на дно којих се налазе мале справице (ћелије, које луче сокове), које су одређене да израђују течности, потребне за пробаву хране: из њих се лучи слуз, стомачки и пријевни сок. Упоредо с тијем слузастим жљездицама, пробавни је канал снабђевен цијелим редом спољашњих жљезданих придатака, који излијевају у њ свој сок кроз танушне, то краће, то дуже цјевчице. С усном дупљом стоје у свези три пара слузних жлијезда: подушније подвиличне и подјезичне; у горњи дио танких пријева, одма под стомаком, излијевају своју садржину јетром, и подотачна жлијезда (панкреас). Сокови тијех придатака заједно са соком из расијаних жљездица и чине тако звани стомачни сок за варење, помоћу кога се из грубе првобитне хране и израђују течни храњиви екстрати.

У посљедњи ред справа, којим је снабђевен орган, спадају апарати за дробљење хране — зуби и мишићни механизам за животиње. Обратимо пажњу на те справа у човјека, псета и телета — и ту има врло велика разлика: у псета и у опће у свију месоједа зуби су јако оштри, према томе они не жваћу него само буцају храну; у телета таквих зуба нема, у њих слабо развити чак и зуби у облику глијета, којим је снабђевен у човјека предњи дио уста, шта више у говеди, оваца и коза нема никаквих зуба у предњем дијелу горње вилице; али зато је јако развит апарат за животиње с кутњим зубима, који, тако рећи, мељу храну као жрвни. Што се тиче свеједа човјека — у њега имају и секући и жрвни — кутњаци, што потпуно одговара смијешаном карактеру хране. Веома је поучљив у том смислу и пробавни канал у кокошке. Она нема зуба, а међутим се храни сувим зрњем. Овдје се апарат за мрвљење хране дијели на тако звани подвољак и сами желудац. У подвољку се зрна размекшавају, а у желудцу се под утицајем радње снажнијех мишићнијех зидова сасвијем мељу. Ради посљедње сврхе мишићи су јако развити у зидовима кокошињег желудца, који је постављен јаким, готово рскавичавим слојем.

А сад је ред да проговоримо коју о уређењу и строју желудца, које се налазе у слузочној пробавног органа.

Можемо замислити слузочну као слој коже, којом је постављен сав апарат за варење. Безине слободне површине, као год и кожа, покривене су танким рожастим слојем, који се састоји из малих ћелица, веома тјесно спојених међу собом. Ето тај слој, названи епителијалним, саставља сва без изузетка жлездана удубљења, на дно којих се вазда измјењује, али не свуд једнако. У дупљцима чисто слузних жлијезда епителиј се метаморфозирао у слој ћелица, које израђују слуз; а у пепсиновим жлијездама, које израђују желудачни сок, слој се епителија развио у масу ћелија с особитим обликом и двојаким карактером. Баш ове посљедње метаморфозисане епителијалне ћелије и чине најглавнији дио тјелесног апарата за лучење сокова. У самој ствари та се иста појава понавља у пљувачним жлијездама и у панкреасу (тако се зове подстомачна жлијезда). И у једним и у другим органима, уређеним на један исти начин епителијни слој прелази са слузокоже у одводне каналиће жлијезда, гдје се с њида заједно грана, али не мијења своје првобитне природе и тако долази до слијепо-пузирастих крајева канала, који одговара дну мало час споменутих жлијезда у слузокожи. Овдје пак, а по најновијим испитивањима неколико

и раније, епителијне ћелице, метаморфозиравши свој спољашњи облик и унутрашње својство, опет прелазе у сокородне елементе. Сама дакле битност процеса остаје једна иста и у жлијездама које престављају само једно засебно удубљење, и у цијелим њиховим конгломератима у облику пузирића, што се отварају мноштвом засебних каналића у један опћи одводни канал.

Друкчије је уређење јетре, — органа за лучење жучи. Осим меког скелета и крвоносне системе, која је дијели на засебне дјелиће, сва је остала маса јетре састављена из тако званих јетрених ћелица, које су оплетене и пронизане мрежицом жучних каналића. Јетрене су ћелице свуда једнаке и вазда стоје у свези с почетцима жучних каналића (који немају засебних видова) и то тако непосредно, да их можемо сматрати као систему канала, удубљених у самој ћеличној маси, и то тамо, гдје се оне додирују једна с другом.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

З А О У Д Е С.

Написала Милка Гргурова.

(Свршетак.)

Нерина ћерка Аница имала је већ дванаест година, била је сушта слика Нерина, и по лепоти и вредноћи, па и здрава беше као јабука, и баш за то Станко је мрзио то девојче; Богдана је мање мрзио, пошто беше слабуњаво дете, па је ваљда слутио да неће дуго живети.

Станку се сад једнако врло по памети, како да се освети Нери; Навко долази још за који месец, мислио је да је оклевета код Навка, али Нера врло строго пази на своје поштење, па ни сами душмани нема јој шта да замере. Кад би слушао Мишкове савете брзо би с њима свршио. — Тако се он једнако и договарао са Мишком, а овај му је најгоре савете давао.

Међу тим је Навко чешће писао и у сваком је писму јављао, да је сваки дан све слабији, али се нада, да ће, чим дође кући, сасвим оздравити.

Сирома Мирко радовао се, што ће му син скоро доћи, био је задовољан са летином. Уродило је све врло добро. Нера и деца хвала Богу здрави су, а и сам се осећаше много снажнији, па сад кад Навко дође о Светом Николи, како ће да проведу весело славу сви скупа, па би чисто узвикнуо:

— Та нисам прославио нашу славу од кад нас снађе та несрећа. Али сад, снахо моја, видећеш како ћу бити весео. Хеј да ми је још и Станко којом срећом бољи! Али шта ћемо, Божија воља, па хвала му и на томе, као и на свему што Он нареди! Нека само Навко дође, и нека оздрави, па све ће добро бити.

— Дај Боже! — одговори Нера тужним осмехом — да буде све као што ми желимо!

— И биће, кћери моја, само нека Навко буде жив и здрав, па нас ни глава заболети неће. Све ми се чини, снахо, да ће, кад дође Навко, и Станко бољи бити.

— Та само да тог Мишка није овде у нашем селу, мислим да ни браца не би такав био.

— Отераћемо до врага и тог Мишка, већ сам с кметом говорио, само не знам што га већ до сада није отерао.

— Та знате, бабо, да је и кмет лукав, вама је све једнако обећавао, а овамо га је узимао да му земљу ради, а знате да је вредна та хула: што он за један дан уради то други ни за три дана не може.

Тако се стари Мирко више пута разговарао са својом снахом, па су заједно и дане бројали, колико још има до доласка Навковог.

Међу тим свршише и жетву, па и лето се већ примицало своје крају.

Једног јутра рече Нера свекру:

— Бабо, идем да прегледам кукуруз, бојим се да није страдао од јучерашњег града; ма да не беше јак ипак је могао наудити кукурузу.

— Па иди, дете моје, само немој дуго да останеш, не знам шта ми је, али ми се данас све нешто зло слуги, па би волео да си код куће.

— Па ту је Маца, ако вам што устреба. А и ја нећу остати дуго, до десет бићу код куће!

— Чујеш Нано, — повика Аница и Богдан, набери кукуруза, пољски су слађи него ови наши у башти.

— Хоћу, хоћу, донете вам Нана, кукуруза, само будите добри и слушајте децу, па онда рече Аници: а ти снаго моја, помози спреми, знаш да она данас редује. И чувај Богдане.

За тим пољуби старца у руку, децу загрли и пође, али тек што изађе из куће, кад јој нешто прође као нож кроз срце, па се чисто препаде, па и нехотице врати се у кућу. — Кад је Мирко виде, запита је!

— Шта је снаго, да ниси што заборавила. — Нера се мало збуни ни сама не знађаше шта да одговори, па брво рече:

— Жедна сам бабо, хоћу да се напијем хладне воде. — Па онда оде брзо у кухину и рече Маци:

Али молим те јетрвице пази на децу, нешто ми срце зебе, а сама не знам, не знам за што!

— Не брини се голубице моја, иди само. А гле како ружно изгледаш сва си пожутила, да те што не боли?

— А виле га знале што ми је, нешто ме је страх, а ни сама не знам зашто.

— Па ајде остани код куће! — Нека иде Станко кад дође кући! — рече Мирко, који баш у тај мах уђе у кухину

и чу посљедње Нерине речи. Нера се застиди што је тако слаба па рече:

— Нека бабо, нека, — идем ја! С богом!

Кад Нера оде, Мирко се скоро покаја што ју је пустио да оде, и сам се нешто забринуо. Данас је мислио на Новка, више но икада, и све му се нешто чудно слутило па желећи да одгони црне мисли започе разговор са Мацом:

— Је ли, снахо, а где је Станко?

— Мисли ли бабо, да оде на ливаду, — одговори Маца.

— А зар ти не рече куд оде?

— Не казује он мени никада куд иде, и шта ради, — рече Маца жалосним гласом.

— Боље би било да ти казује, него што се тако лола као пас без госе! Хеј Станко ти ми правиш многе бриге и жалости

У тај мах док су се њих двоје разговарали, уђе у кућу разносач телеграма, и донесе депешу. Мирко није знао читати, па ни Маца не зна, али рече старцу:

— Бабо, како би било да зовнем Пају Гавриног, да нам он прочита? — Старца и ако је узнемиривало да дозна шта је у депеши ипак рече:

— Нека, нека, дете, сад ће Нера доћи, па ће нам она прочитати — она је писмена. — Тако чекаше Неру, али Нера никако да дође, давно прође подне, а ње никако нема, у том дође и Станко кући, нешто натмурен и намргођен, па и црвен, изгледао као да се с неким побио.

Мирко га запита:

— Хеј море, гдје си био и од куд долазиш? Гле како изгледаш.

Станко прасну као помаман, па рече:

— Онај лопов швабски, Франц, пустио опет своје овце у нашу ливаду, па сам се наљутио.

— Само да се ниси побио с њиме? — рече Мирко забринуту. — А затим запита:

— Ниси ли где срео Неру?“

— Не знам ни да је куд отишла, — одговори набусито, па пође нешто збуњен у вајат.

— Чекај мало, — рече му старац, — прочитај ову депешу, добих је мало пре.

Станко узе депешу да прочита, но тек што поче читати, задрхта и чисто се скамени. — А Мирко, видећи га како се промени, викну чисто слутећи, да ће бити какво зло,

— Шта је, што не читаш гласно?

— Па ево, бабо, јављају ка' да је Навко данас у десет сати умро!

Као гром ударен оста Мирко, не могавши речи изустити, па наједанпут јаукну као да му срце препуче од бола, загрли своју јадну унучад и запеваше над њима за јадним Навком.

Наједанпут отвори се капија и уђоше нека кола у дворште. Аница онако уплакана пође да види ко долази, мислећи да јој мајка иде, па потрча у сусрет, али на мах врисну, као да је гуја ујде за срце, сви погледаше на кола, и какав ужас, кад угледаше Павла, Нериног брата, где седи у колима гологлав, и држи на својим коленима мртву Неру, прободену ножем. Кад виде Мирко тај ужасан привор, паде колико је дуг на земљу онесвешћен, деца врискаше, Маца се груваше у прса наричући, Станко блед упро очи у земљу, па нит' плаче нит' говори што. Павле је само гледао у своју несретну сестру. На кукњаву Мацину и дечију, нагрну свет напуни се за час пуно дворште па сви пренеражени само гледаху тај ужас и несрећу. — Док најпосле један не повика:

— Море, браћо, шта смо се скаменили, помозимо овим несретним људима. Тако одма једни унијеше Мирка и метнуше га на постељу. Други прихватише несретну Неру. Жалост и несрећа овлада целом кућом.

— „Јадни стари Мирко, тај се више неће подићи, ова ће га жалост отерати у гроб.“ — Тако неки говораху међу собом.

* * *

Кад саранише Неру, Мирко болан дозво к себи Павла да чује од њега ко је уби. А Павле овако поче:

— Био сам на мојој ливади, која се сачељава са вашим њивама, кад утрча неко чобанче, па повика: „Хеј, газда Павле, ходи брво убише Неру Новкову!“ Као без душе оставих све и појурих да видим шта је. Имао сам шта и видети: јадницу нађох на земљи где лежи мртва, ударена ножем с леђа. Сав убезекнут од ужаса запитах га: Да ли је видео зликовца који учини тај ужасан злочин. А чобанче одговори, да му се чини да је сам Мишко био, јер је лично сасвим на њега. Истина, вели дечко, није му могао баш добро лице видети, јер је шешир био натукао на очи, а огрлицу од кабанице подигао тако високо да беше сасвим заклоњено лице. Најпре ми се учини, — рече дечак, — као да је газда Станко, јер су њих

двојица подједнаког стаса, али сам одма помислила: та он јој је девер, па како би он могао убити своју снаху! Па за то тврдим, да нико други не уби Неру, него баш главом Мишка. А сад се и потврди да је Мишка убица, јер њега нађоше у кукурузима и затворише га.

Јадни Мирко не беше сасвим умирен; он мишљаше у себи: ако је Мишка учинио то убиство, онда је умешан и Станко, а можда га је Станко и наговорио да то учини. Заплака се несретни старац, подиже се мало, па рече slabим гласом:

— Павле сине, тебе волим, као што сам волео и мог бедног Навка, а доста и личиш на њега, па и добар си и поштен као и он што беше. За то чуј ме, сине, што ћу ти казати: чим умрем, одма Нерину децу води к себи, ни једног часа немој их оставити код Станка. Твоја ће их млада пазити, она је добра и ваљана, а ти си сад и онако старешина у кући, од кад ти бабо умре, па те морају сви слушати. — Мирко малаксано завали главу, па рече скоро шапћући:

— Хтио бих се причестити, осећам да сутрашњи дан нећу доживети, па мислим да ћу се лакше растати с душом, ако примим у себе Христово тело. — За тим настави још слабијим гласом: — Јадна моја деца, Навко, и Нере, чекају ме тамо горе — а сад сине Павле иди и зови ми попа, а пре свега пошљи ми Станка. — Павле, који га пажљиво саслуша, пољуби га у руку, обећа му да ће све извршити како он заповеда, и оде.

После неколико минута уђе Станко у собу, блед и потресен, приђе постељи самртниковој, па рече несигурним гласом:

— Звао си ме, бабо, шта желиш?

Мирко се мало исправи, наслони се на лакат, узе Станка за руку, погледа га у сред његове зенице, па рече дрхћућим гласом:

— Станко, видиш, сине, моји су дани избројани, полазим с овога света чистом душом, а савест ми је мирна, никакав тешки грех не тишти моју душу, па за то се и надам да ћу се видети с оним мученицима: Навком и Нером, какав ћу им поздрав од тебе однети?

Станко се трже, окрете главу да би сакрио од старца свој нмир. Очи му лутаху по соби без циља, а цела му је снага дрхтала. Хтеде се отргнути од Мирка, али га је овај самртничком снагом стегао за руку, и поново запита:

— Какав ћу им поздрав однети од тебе? — Говори, несретниче! — Станко паде на колена, покри лице рукама и повика:

— Милост, бабо! милост! — Мирко се згрози, отури га од себе, хтеде му нешто рећи, али му усне задрхташе и не могаше ни речи прословити, усне му се мицаху, али без гласа.

У том тренутку уђе поп у собу и завлада тишина. Мирко не могаше више говорити, он је још само очима одговарао на свештеникова питања, а кад прими свето причешће, он се умири, даде знак главом да му приђу унучад, а кад му се деца приближише, положи своје дрхћуће руке на њихове главе, подиже очи као да хтеде измслити за њих Божији благослов! — За тим завали главу и издану! —

* * *

После Миркове смрти, Павле узме децу к себи, ма да Станку не беше право; али кад таква беше последња жеља Миркова, морао ју је и сам Станко поштовати.

А у тој пустој Мирковој кући, у којој је, и ако владаше жалости од кад Навка затворише, ипак беше још живота. Сад остадоше њих двоје: Станко и Мада. Чељад је радила како је хтела, ни од ког није заирала. Станко се сад одао још више пијанству, а јадној Маци беше сваки дан све теже. Нема јој њене Нере, с којом је редовала, с којом се доста пута најадовала. Плакала је и за добрим бабом, па за децом, која су их веселила а која одоше из куће, те остаде све пусто и жалосно. Са Станком никад договора, никада миле речи, ни погледа пријатељска, вечито суров и немисо. А од кад помреше Мирко, Навко, и Нера, њему се више ни толико није седело код куће, већ по механама и у пијанству проводио је ноћи и дане. Тако му је све и пропадало. Више пута није ни сам знао да ли жали оне који помреше, или његовог верног друга Мишка, којег затворише, због убиства које је извршио над Нером.

Кад затворише Мишка, у почетку повукоше и Станка пред суд, пошто се он с њиме увек држао. Али како не беше никаквих доказа да је Станко могао бити саучесник Мишков, ма да је и Мишка најжешће одбијао и од себе да је учинио тај злочин, то Станка пустише на слободу.

Чобанче је непрестано тврдило да је Мишка убио Неру, да је баш њега видео како је ножем на њу потегао, па и ухватише га у кукурузима. То не беше више ни какве сумње

да је он, и нико други убица Нерин, и како је Мишка знао, да је она наговорила старога Мирка, да га не прими у службу, лако је било веровати да је то учинио из пизме чим му се дала прилика. Тако га суд по свим тим доказима осуди на вечиту робију.

* * *

Прошло је од то доба пет година Богдан за то време умре, он је већ одавна носио на челу печат смрти. Тако је Аница оба дела наследства од покојног Мирка добила. Она је постала већ велика девојка, а била је сушта слика Нерина и по стасу и по облику.

Узела је осамнајесту годину за то јој је родбина и допустила да се може већ хватати у „коло“, а то значи да је девојка за удају. Аница је све девојке у колу љепотом надљепшала, а висином надвисила. Многи се момци грабише који ће пре у колу до ње поиграти, али је она најрадије гледала младога Рада, који опет од момака беше најбољи, па и најљепши у целом селу. Па како јој Раде у колу понуди јабуку, она прими, то је сваки могао разумети да су се то двоје једно другоме и обећали. Родбини беше по вољи и ствар беше готова.

Још исте вечери оде Мишкова родбина да је испросе. Па како једна и друга страна беху задовољна, то одма и уговорише, да у идућу недељу буде прстен.

У кући Павловој све се ужурбало, дарови се спремају, читаве мобе младих девојака, које јој помажу да се све што пре сврши. А целе се задруге радују што ће се опријатељити са тако угледном родбином, а Раде беше свима у вољи. Аници још највише!

Само Станко беше незадовољан са том Аничином удајом, он ју није трпио, па није ни марио за њену срећу. Па говораше им, да он као стриц има веће право над својом синовicom, па да ће је он и удати за кога он зна. Али на његове речи нико се није ни обзирао, а и ко би се обзирао на пијаног и сасвим пропалог стрица. Он је своје имање већ сасвим упропастио, а јадна Маца пресвисла је од туге и жалости. Тако је он по селу ишао као последњи човек, ког нико ни гледао нгје. Али њега ваљуте што о њему не воде никаквог рачуна, па као што беше пакостан он им и попрети.

Дође и недеља, све спремише за прстеновање. Позваше својту и пријатеље. Па дође и господин попа, ког сви у руку

пољубише. А кад свештеник изговори беседу, и младенце прстенова, сви весело поседаше за сто, који беше постављен под сеницом у дворишту. Вече беше прекрасно, месец је у пуној својој светлости сијао, а звезде су трепериле тако весело, као да се и оне радоваху срећи младенаца.

Гости напијаше здравице младенцима, девојке су изводиле веселе сватовске песмице, а млади момци припевали им. А кад свирач засвира у гајде, сви весело подскочише и старо и младо, те живо цупкаше „бачко коло, ситно весело.“ Тако играху и певаху све док први петлови не закукорехаху. — Тад ће један од старешина рећи:

— Еј децо, сад нека је доста весељу, кад сватови буду онда ћемо се веселити три дана и три ноћи, али сад треба да се разилазимо, сутра сваки на свој посао. — Боје све то послуша своје старешине. Сви се редом поздравиху с домаћином, па га неки пријатељи изљубише, а он весео вели:

— А сад моји пријатељи и браћо, сватови ће бити као што уговорисмо, чим увеземо кукурузе и оберемо винограде, а донде сретно и у здрављу. — Тако се разиђоше сваки својим кућама, а свирач их све испрати.

Кад редуше све поспремаше па и саме одоше мало да проспавају у вајат, који беше тако велик да цела задруга нађе места у њему, жене од умора, а људи боље и од винца, што се мало више напојише, заспаше сви као заклани. Само Аница није могла никако заспати, о многоме чему мишљаше, па јој и на жао дође што јој нема њене добре Нане, сећала се свога доброго деде, па и несретног бабе, који умре као робијаш, а не оправдан. Заиста тако тужним мислима наједанпут се трже, кад залаја песето, па помисли: гле заборавили смо пустити из камаре жутова, ког затворисмо да не смета гостима, па сад сиромалаје што је затворен. И таман да устане да оде до камаре, кад наједанпут учини јој се као да нека сенка стоји на вратима од вајата. Криветац на ком је она лежала беше баш према вратима. Та се сенка поче полако довлачити, и стаде до кревета, на ком спаваше Павлова ћерка, а која беше сасвим близу Анице, постоја мало па извади нож иза појаса, и потезе га на девојче, мислећи да је Аница. Аница кад виде намеру те појаве брво скочи са кревета и стаде као скамењена, на тај шушањ секне, и окрете се према Аници. У тај пар месец обасја Аничино лице, које од страха беше сасвим бледо. Убица се поплаши и задрхта, испусти нож из руке и ужасним гласом повика: „Неро!“ па онако сметен крене на врата да бега, но у

истом тренутку неко му препречи пут, а он онако пристра-
вљен повика скоро ван себе:

— Новко! Неро! Вампири!! — и стропошта се колики је
дуг на земљу.

На ту вику сви се пробудише и притрчаше да виде шта
је, ко је тај несретник, који хтеде тај влочин да изврши. И по-
знаше Станка, који лежаше на земљи без живота.

Павле, чим је чуо да псето залаја, пробуди се и опази
да неко улази у вајат, познаде Станка, и кад виде Станкову
намеру, он скочи да га стегне за врат, али Провиђење Божије
казнило је убицу по заслуги.

Сутра дан у болници испусти своју грешну душу и Ми-
шка, који је већ одавно оболео, и том приликом исповедио се
пред свима, да је он убио покојног *Михла*, због ког беше осу-
ђен несретни Навко, и рече: „Ако је казну заслужио, то је за
убиство над Михлом, а Нерину смрт не носи на души својој.

Тако јадни Навко оправдан беше, али доцкан.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

НА ШТО НАМ ЖИВОТ?

(Pourquoi la vie?)

Рационално ријешење питања опстанка.

Пријевод са 25-ог француског издања Г. А. Русотто.

— Ур. —

(Наставак.)

Да се дозна узрок живота и виши закон, који управља с душама и свјетовима, треба се ослободити од оних тешких утицаја, од материјалних предубјеђења, од свију предидућих и измјењивих ствари, који муте наш ум и потамњују наше расуђивање. Онда ћемо наћи истину, ако се мислено уздигнемо над ниским хоризонтима и заборавимо о утицају мјеста и времена, уздигнемо се над ситницама и интересима земаљског борављења. Силом воље оставимо за мало земљу, па се увиђамо мислено на оне грандиозне висине. Тада ће нам се ронићеврхова пружити велика панорама вијекова без броја и пространства, — без граница. Како што војник, изгубљен у јеку сјече тек само види око себе збрку и хаос, дочим генерал, који својим оком оближеће све перипетије битке, може их упућивати и предвиђети њихове резултате; као што путник, залутавши кроз замршене путеве и долине, кад се припне на високу гору јасно разгледа све крајеве — тако исто душа човјечија с висине ових врхова, далеко од земаљских жгљебова, открива све свјетску хармонију. Оно, што му даље изгледа као да противурјечи, као необјашњиво, земаљско, неправедно — озго му се сасвим отвара и расвјетљује. Свитци пута исправљају се; све се објашњује, веже. Пред заслијепљеним расутком открива се величанствени поредак, који управља током свјетова и бића.

С тих освијетљених висина не изгледа нам више живот тек праћење ефемерне сујете и пролазних наслада, већ срество умног усавршавања, школа, у којој се учи кротост, трпљење, дуг. И тај живот, као стварно срество, не може бити изолиран, Изван његових граница, прије и послје смрти ми, као у сјен

ци, видимо множину бића, помоћу којих смо, изучавајући их трудом и бригом, извојевали мало по мало ону незнатну количину знања, којом владамо и помоћу којег можемо добити оно, чега немамо: савршени разум, науку без надостатака и празнине, бескрајну љубав према свему живућем.

Бесмртност, као непрекидни ланац, растеже се пред сваким од нас у неизмјерна времена. Свако биће то је засебни колутић, који се веже сприједа и остраг са другим колутићем, са животом и ако друкчијим, но ипак солидарним са другијем.

Виновник своје властите судбине, душа човјечија, слободна и одговорна, бира свој пут, па, ако је грдан — падови, којима ће се она подвргнути, камење и груде, који ће је изранити и исјећи, помоћи ће, да се развије њено искуство и ојача расудак, који је већ у зачетку.

VI. Правда и прогрес.

Виши закон свијета — то је непрестани прогрес, уздизање бића к Богу, извору савршенства. Од најпримитивнијих облика живота ми се помоћу читавог низа безбројних промјена приближујемо Њему. У дубини сваке душе закључан је зачетак свију способности, свију сила и само од нас зависи, да их истакнемо помоћу напрезања и борбе. Таквим начином наше усавршавање, наша срећа од нас зависи. Особита милост судбине нема никаквог смисла. У свијету постоји правда и кад би ми сви страдали и борили се — сви би били спашени.

Овдје, заједно с тим, јавља се пред нама у свој својој величини улога људских туга, њихов значај и корист за усавршавање бића. Свака куглица, што се креће у простору, преставља пространу радионицу, у којој се непрестано израђују духовне супстанције. Као год што прости минерал под утицајем огња и воде постаје мало по мало чист метал, исто тако и душа човјечија под тешким маљем туге, мијења се и јача. Велики се карактери вазда стварају искушењима. Туга је велики чистилац, управо виган, у ком се раздвајају сви нечисти елементи, који нас кваре: гордост, егоизам, индиферентност. То је једина школа, гдје се развијају добри осјећаји, гдје се изучава милосрђе и стоичка трпељивост. Чулне насладе, вежући нас уз материју, задржавају наше васпитање, дочим жртва, отказ од тога, одјељујући претходно те пороке од нас, припрема нас за нове путове, за више уздизање. Душа, очишћена и освећена кушањем, види своје ослобођење од жалосних склоности. Она

на вазда оставља материјални свијет и по величанственим степеницама пење се у сретне свјетове. Она протркава просторе без граница и вјекове без броја. При свакој побједи над својим страстима, при сваком кораку напријед она види, како се њени хоризонти шире, сфера њеног рада напредује, она прониче све више и више у саму хармонију закона и ствари, учествујући у њима тјешњим, активнијим начином. Тада се вријеме за њу изглађује, вјекови теку као секунде. У свези са својим сестрама, које је прате у вјечном путу, она тежи к интелектуалном и моралном напретку уза све јачу и јачу свјетлост. Таквим начином из наших посматрања издваја се велики закон: многобројност постајања душе. Ми смо живјели пред рођењем и живјећемо послје смрти. Овакав закон даће кључ за питања, која се прије не би ријешила. Само се њим објашњује неједнакост услова, бескрајна разноликост карактера и способности.

Ми знамо, или ћемо знати све доцније фазе земаљског живота, проћемо кроз све те мијене. У прошлости слични смо били оним дивљацима, који насељују опушћеле земље. У будућности умјећемо се попети до висине бесамртних генија, гигантских умова, слично зубљама, које освјетљују пут човјечанству. Историја човјечанства — наша је историја. Заједно са нама ми смо пролазили тешке путове, излагали смо се вјековној еволуцији, о чему причају летописци народа. Вријеме и радња — то су елементи наших прогреса.

Тај закон препорођаја на најсвечанији начин доказује вишу правду, која влада над свим бићима. Ми сами редомице купујемо и ломимо своје ланце. Страшна искушења, од којих многи од нас пате, пошљедице су пређашњег владања. Деспот прелази у роба; сујетна жена, што се поноси својом љепотом, добија наказно патеће тијело; лола и трошација постаће тврдица и среброљубац, засићен тешким и неблагодарним задатком. Онај, што је друге приморавао да страдају — сам ће страдати, кад му ред дође.

Бадава се тражи пакао у далеким и непознатим мјестима, кад је он у нас истих; крије се он у непознатим мјестима преступне душе, коју само откуп може ослободити од туге.

Може нам ко рећи: ако су други животи предходили нашем рођењу, зашто изгубисмо ми сваку успомену о томе? Каквим би начином ми могли откупљивати заборављене погрешке?

Успомена! — Зар то не би била за нас сувишна тешкоћа? Тек што изађосмо из вијекова глупости, тек од јуче слободни од дивљег звјерства — каква нам мора бити прошлост свако-

јег од нас? Дуж толико прођеног пута колико је суза и крви проливано нашим радом! Знали смо ми мржњу и чињели смо неправду, какво би морално бреме био тај низ погрешака за слаби и непостојани дух! Па уз то зар не би успомена о нашој прошлости на интиман начин била свезата са успоменом о прошлости другижех! Какво стање пријеступника — као жигосаним усијаним гвозђем на свагда! У оваквом случају мржња и погрешке људске увјековјечиле би се, производећи дубоке пропасти у већ измучено човјечанство. Добро је Бог учинио, што је из наших слабих мозгова изгладио успомену о ужасној прошлости. Замочивши се у водама Лете, ми се прерађамо у нов живот. Друго васпитање, шира цивилизација гоне привиђења, која некада ум мућаху. Ослободивши се од те тешкоће, ми се живљим корацима можемо кретати по новим путевима, који су нам отворени.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ЦРНО ПЕРО ГАВРАНОВО.

Вечери једне, кад се сутоњ краде
Пустијем пољем лутао сам ја ..
Судбине сретне умрле ми наде,
Покој у души обавила тма.

Стазом се крећем, ал' куда? камо? —
Пусто у грудма и пусто је све.
Ох! једног брата, једног друга само
У мрклој ноћи у сред магле те.

Топола једна висока и дивна
Повија гране кô вијенца сплет,
К њој гавран тица перја жалостивна
Граччући тужно свој управља лет.

С бременом јада, с болом у груд'ма
Под вите гране легао сам ту,
Ја људма ближе, гавран небесима:
Небо и људи радују се вду

Црни гавран гракће, или жића млада
Несретник жали што прође кô сан,
Или горје има тако исто јада,
Срећи је кратак конач златоткан;

Или без крила створење му жао,
Ког судба гања неправicom злом,
Па и он другом пјесму запјев'о,
Тај истине гром св'ету презреном.

Одлеће друг мој и у лету своме
Канцама сави грану с тополе,
И опет гракну, а по челу моме
Перо му паде — знак судбине зле.

Гле, ха, ха, ха — смијо сам се тако,
Гдје-кад исто је и туга и см'јех,
У души н'јесам се смијо ни плакô —
Смијат се другу био би то гр'јех.

Перо му црно — знак несреће то је,
Савита грана — трње је пут је твој,
Грактање летом — све истина што је,
Право и добро в'јек уз лиру пој.

Немуштог друга р'јеч ме тјеши блага,
Што плови зраком и смирен и горд,
Од тога доба, поезијо драга,
Тим пером црним мичем твој акорд.

Никола Ст. Љубиша.

М А Ш Т А М А.

Куд летите куда, миле маште моје,
Радости већ нема, прошло ме је све;
Нек самртну пјесму срце ми запоје —
Мој се живот гаси, младост моја мре.

Ој, ништа ме више не радује, ништа:
Ни мјесец, ни звјезде, ни сунчани дан;
Догорела ватра мојега огњишта,
И ја вјечне ноћи чекам вјечни сан.

С Ј Е Н И М О Ј Е ! ...

Усне моје бл'једе, бл'једе...
 Већ их љуби смрт ледена,
 Гдје-кад само к њима греде
 Миле сјенке успомена.

О ви сјени, јадне сјени,
 Је л' вам жао оног жара,
 Оног жара Божјег дара,
 Што је младост дала мени?

Је л' вам жао ноћи оне,
 Кад мјесеца бл'једе зраке,
 Погледаху кроз облаке
 Жељним гледом душе боне?

Је л' вам жао оних дана,
 Онај први пољуб њени, —
 О љубави закопана,
 Сјени моје, јадне сјени!...

Близак Вазата.

С Ј Е Н И С В О Ј Е М А Ј К Е .

Прошла си стазе трњем посуте,
 Ти, мајко драга, уморна клону;
 На в'јек остави земаљске путе —
 Небо те позва вјечноме лону.

Ти мирно спаваш... хладна могила
 Грли те, чува од свјетских зала;
 Вјечности вјечне ледена крила —
 На те су, мајко, одавно пала.

А мене, у сред сујете св'јета,
 Остави тужна у добу зломе,
 Кад миомирна ружа не цвјета,
 Већ трње расте по путу моме.

О, мајко драга! — не заборави
 У вјечном дому на сина твога,
 А ја ћу увјек, као син прави,
 Уз прах ти клечећ молити Бога:

Анђео свети раја блажена
 Нека те, жељо, вјекове штити,
 Па кад ме вјечна скрије копрена —
 Онда ћу с тобом тек сретан бити!...

У манастиру Савини, уочи Великог Госпођин-дана 1900.

Максим.

ЛИЗА ФЛЕРОН.

РОМАН Г. Охнет-а.

ПРЕВЕО Сутварскій.

(Н а с т а в а к.)

Некаква хладна љутња завлада Ромбодом и захтје да се на сваки начин извуче из мучног постојаја, и да успије.

Можла би у богатству и комодности постао зао и неваљао.

Плетшкоће, са којима се сусрете при предузећима, ободре га. Не красаше га никаква особита способност. По његовим савршеним наукама не бијаше ни за шта добар. Са свим тим поче кушати да обнаша различита звања. Најприје постаде сликар на порцелани, па агенат осигуравајућег друштва, па сансар продаје вина, па секретар па господар казина, па издавач једног малог илустрованог листа, па управитељ „Folies Bordelaises,“ па кафетског пјевачког друштва, дражесне чланице којег пјеваху пјесмице у облаку дуванског дима, знајући се вјешто извући из најугоднијих прилика. Он испуњаше листове елегантним згодама, јер овај човек, тако мален и сухоњав, за чудо бијаше увијек добре среће; на двобоју се тукао више пута, па све је по мало био, само не пропалица. Без сумње бијаше син трговца жестоких пића, јер се одликоваше истом његовом наравју, али никад тај смионик немаше идеју да коме зло уради. Он бијаше обдарен чудноватим неким њухом по коме уочиваше унапријед погибел, која му пријећаше, а који га опомињаше да ју избјегне. Познат Бордошкој пјаци, градска младеж, у кругу које се налазаше, говораше о њему одвећ ласкаво и лијепо.

Њух га његов упути једног дана у Париз. Имаћаше тад тридесет година, и не бијаше ништа више постигао од онога дана кад се бијаше опростио с мајком на шартуршком путу. Живио је и ништа више. Економију није могао водити. Он се надаше да ће у Паризу бољу срећу имати нег ли у Бордо-у, ал напротив наиђе на већу конкуренцу и на већу потешкоћу. До тада знаћаше за високо и ниско, ал касније упознаде се и са амбисам, те би приморан да преставља комедију у Батињоли са мјесечном наградом од осамдесет динара. Сваки дан

не јеђаше, па опет бијаху то лијеви дани у његовом животу. Играле улогу карактеристе, именоване Фрања и у пресрави „Тробојна кокарда,“ изигра изванредним успјехом улогу Душанетовог друга, легендарног Шовина, „који од камиље јеђаше.“

Ипак случај који бијаше Ромбоду Бог, којему сваку своју молитву посвећиваше, пружаше много згодних прилика.

Престава „Госпође од Монсира“ бијаше сјајно одиграна у Батињолском уз судјеловање госпође Климентине Вилар, која имађаше улогу Дијане Меридоске. Данжу бијаше човјек лијеп, глас поквиреног од абсинта, блиједог лица, црних очију, руде коже, идол сусједних дјевојчица, којему у дио бијаше пала срећа, да представља улогу Бусија. Шисоту бијаше назначена улога Фрањова. Узалуд примјећиваше комедијаш да Шисотова улога захтијеваше човјека високог раста, ватрена, дебелог и хитрог. Управитељ му позорнице подвикну подруљиво: — Е, па добро, бићеш један мали Шисот! и својственим акцентом одиграћеш предобро улогу.

Пристаде.

Кад бијаху прече, бијаше зима, у својој мостардној горњој одјећи, која му до пета досезаше, кресаше своју улогу; звијезда, госпођа Климентина Вилар од свето-мартинских врата,“ напући уста и са презреним подвикне:

— Ако комедију узпредстављају сличне особе, дакако да ћемо парадирати! Чудноват ми изгледа овакав мали човјек са својом горњом одјећом до дно пета, к томе храпав као пјена!

Глумица се стаде љутито шетукати иза бине

Она бијаше жена лијепа, мрка, сијерих очију, високог и лијепог стаса, дугих бијелих рука, а нога малених.

Држаше се отмено; бијаше се одала доцкан глумачкој вјештини, и без науке, али пуна разбора склопи погодбу са позоришним друштвом „Врата свето-мартинских,“ гдје представљаше улогу вјештице у измишљотинама, и подворника у оператама.

Жељна де престаља важне улоге, одлучи се, да оде у Батињоле, да игра улогу прве жене. У тој улози надаше се да ће успјети.

Управитељ Водевил, посредовањем неког club-man-а, који се много интересираше за лијепу глумицу, приволи је да дође.

Ако комедијашца произведе на слушаоце добар ефекат могло се је надати доброј погодби.

Престава бијаше одиграна предобро. Управитељ је истина присуствовао, али жељене погодбе не потписа.

Фрањо бијеснијаше, што Климентина опази, која се поу-тјеши хладноћом управитељевог, водећи послије сдуштеног шипарија карактеристу за собом.

Та срећа потраја шест недјеља, за тим Климентина Вилар отпутује на морска купатила, и Фрањо не чу више да се о њој говори.

Послије неколико мјесеци, истакавши рок обавези, и видећи пред собом тамни хоризонат, завиче „збогом!“ варошици, и поврати се гдје и прије и оде у Бурсу.

Прихваћао би се каквог незнатног посла и живукао би прилично, док се једног дана не сусрете са Климентином, која из сластичарнице излазаше.

Два судруга обновише старо пријатељство и испричаше своје доживљаје послије растанка.

Климентина се бијаше удворила дебелом Селим Нуну, од којег наслиједи неко насљество у новцу и једну палачу, те се убрајаше између поноситије париске дамице.

— Ал ако се ту у Бурси налазиш, рече она Ромбоду, препоручиће те Нуну. Мој пријатељу Фрањо, твоја је будућност осјегурана! Промисли се, овај Португез, који је као какав златни мајдан богат, ништа не чини нит' предузимље без мене... Он долази око пет сати сваки дан и прича ми о својим пословима, које таји од своје жене и своје дјеце, говорећи више пута: „Кад би казао мојој жени сав мој приход, рекла би ми да сам тврдица... дочим Климентина никад ни ријечи.“ Он ме начне савјетовати, настојећи да добијем појма о његовим пословима.

— Промијенили мисли, прекиде је Ромбод иронично!

Препоручујем ти да будеш озбиљан, рече Климентина смјешећи се. . нијесмо више у Батиљоле!.. Сјутра у шест дођи на ручак код мене; Преставићу те Селиму, као свог старог друга; ал, разумимо се, немој ме у лаж ућерати, иначе ћу те се отрести.

Ромбод се упути Климентини, која становаше у улици Хоше у једној сјајној палачи, која имађаше с прочеља авлију, а озада прелијепи врт.

Поде се уз мраморне степенице, застрте тканинама и го-болинским тапетима, и би пријављен од једне црне послужитељице, која изгледаше да је из свето-германске вароши, и нађе банкира самог са Климентином у једној собици застрој плишом сунцогледове боје, покућства попут оног Лудвика XV. Један изванредно лијепи индијски тапет угушаваше бахат корака, а

о плафону висвијаше кристални полијелеј непроцијењене вриједности. На једном дивану сједијаше мајестозно и мирно господар.

Он говораше са Ромбод-ом грленим изговором, јер с муком изговараше сугласнике португалског језика.

Некадашњи се Фрањо узбулио бјеше као магарац, кад се чеше, и допаде се страшно Пуну, у којему се породи сумња, што је навело Климентину, да му младића представља.

Од тог дана престаде Ромбод вребати Турчина и Египћана. Он прими неизбројне наредбе, и пролазаше врло добро

Унајмивши маля један соурè, удружи се са младићима, полазницима Бурсе, добрих породица, који трошаху оно што добиваху, па и много више на женицама не намигушама. Бијаше озбуљан у новом друштву, он, стари комичар Батињолски, и радо се и он одаваше, а да им повода не даваше, ексцентричним забавама са својим пријатељима.

Заправо у финансијалној струци толико се не разумијеваше. Он оплакивашње негдашње пустоловине. Поварошивши се осјети тежњу за бећарењем; хтједе се показати, да је још у томе јунак, али то бијаше само жудња.

Постаде амбициозан и мучке замишљаше планове своје. Приме га у друштво „здружених умјетности.“ У том друштву ступаху у најтјешњу интимност сликари и музичари, дневничари и господа. Неколико дебељака окупираше играчки сто, најаватнији у Паризу, и богаћаху присуством својим друштво.

Ромбод никад не заигра, али се за то разговараше са отменим личностима, особито са књижевницима. Бијаше духовит, и само да је хтио да постане сарадником којег листа, постао би, али није хтио. Он хтједе да се штампом служи, али не да је служи. Климентина му бијаше ј-дини поуздани друг.

Он јој дуговаше за ово стање с тога му и потреба бијаше ње.

Једног се јутра упути да је нађе управ на устајање и би уведен у собу за тоалетирање, у којој лијепој дјевојци, у одјећи од ружичасте свиле, опточеној малинешком чипком, дворкиња расплијеташе дуге косе. На голим јој ногама бијаху fine турске пашмаге сребром извезене. На кољенима својим држаше инглешког грифона, којга мекане ужи стискаше.

Једним знаком Климентина отпрати своју дворкињу и окренувши се Ромбоду љубопитљиво:

— Што ти се догодило? Зар ти се досадило? Или си поћеран?

— Нијесам, драгано моја, проговори Ромбод, који се не мога уздржати а да се не насмије. Ја се о мени не старам од онога часа, од кад се други почеше за моје издржавање да брину. Дошао сам једино да ти говорим о једној ствари, а пошто ми жеља бијаше да те саму затечем, ево ме јутрос.

Климентина, љубопитна, не освраћаше много на Ромбодово образложење прераног доласка.

— Од какве ти користи могу бити? Зар си можда као Нуно? Вјерујеш у моју способност?

— У овом случају, да. Прихватити се желим позоришта.

— Зар ти?

Климентина пажљиво сматраше Ромбода, и кад га угледа одлучна, рече му:

— Од збиље?

— Најозбиљније.

— Онда си луд!

Али он индиферентно настави са јужном наглошћу и слатко да образложаваше своје планове. Он гледаше позориште на прелазак из старог живота у нови, а тај час бијаше критичан. Књижевност од назад десет година бијаше постигло знатну еволуцију; она бијаше залегла у апсолутну област — реализам. Исторична драма изумираше, и аутори се налазаху без аргумената.

Бијаше се свикнуло старим формама и требаше их обновити. Драма пуна суза и осмјеха бијаше најобичнија форма позоришна, која се одвећ допадале укусу једног француза, гођаше одвећ публици парижкој. Таква драма бијаше напуштена; што требаше урадити да се опет изложи на бину? Одбацити новост, а изнијети на бину страсти, мане и смијешност постојећег друштва. Треба урадити оно данас, за чим је тежио Дима са својим *Antony*.

Зашто драма не отиде модерним путем одвојено од комедије? Зар да се и дан-данас морају износити на бину обичаји Препорађаја или Лудвика XV? Зашто да драма буде прожмата историјом. Зар се садашњост није довољно ваљала у материји? Сваког дана судови рађаху о скандалозним пословима, и тако страшним, да бијаше немогуће изнијети на бину ове догађаје, а да се не увриједи публика.

(Наставиће се.)

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ.

Погибија Бега Хусејина Балијагића.

Из удружења учитељског морачке нахије).*

Сабор чине храбри Црногорци,
Од Косова петстољетни борци;
Сабор чине на поље Цетиње,
Код престола и своје светиње,
Код свог сунца Петровића Рада,
Црном Гором те поносно влада,
Раде зове све своје главаре,
Војеводе и редом сердаре,
И остале дичне племенике,
Крајишнике храбре дивотнике —
Брчно перје у Биљарди скупи,
И са свима у разговор ступи:
О борбама и о мегданима
Домовином у сваким данима —
О витештву и о јунацима,
О сабљама и о десницама,
О спомену бесмртног барјака,
Што га диже небу сврх облака
Црна Гора, гром вјечне побједе,
Што крет Српству спасе од биједе,
Просицљући крвцу Азијата,
Ланац ломећ' са братскога врата,
Ширећ' роду вјеру и слободу,
Обраћајућ' крсту и Господу,
Чистећ' земљу од злог пасијана,
Богомреког људскога тирјана —
Тим помрча полубљесак луне,
Који руши по Јевропи круне.
Уз то владар пита за границе
Црногорске дичне поглавнице,
Како су им кржаве крајине,
Што се шире колом домовине.
А кад оде питат за Морачу,
О том храбром и пламеном мачу,
Свако каза како ком' је знање,

За њезино спрам Турака стање.
Но ту бјеше Рашовић Милета,
Соко сиви крилатога лета,
Дични соко из Доње Мораче,
Па говорит пред свијема заче:
„Дозволи ми мио господару —
Нашој земљи Божји неба дару,
Да ја кажем о нашем племену,
Које служи српскоме имену —
Ту су дјела и нова и стара,
Што ће сијат са српског олтара:
Има дана близу шест столећа,
Ка двор диже рука Немањића.
Зло Косово, потоп српског рода,
Тусу дива небу испод свода,
А по српству свуда разви таму —
Осим овом челичноме каму,
Са кога је зрак летио зоре,
И гријао оне свете дворе,
Те у име Бога и јунака
Није дуго гажен од Турака —
Но орловска гнијезда излеже,
Мусломану те махове стеже;
А доцније и своје светиње
Чврсто спучи за твоје Цетиње.
Презирући смрт, ране и муке
Пут Ловћена пружили су руке,
Са којег б'јела српска вила
И нами је раширила крила,
Те летимо границама свуда
Стварајући од душмана чуда.
Ах! да знадеш, мио господаре!
Славне жртве и нове и старе! —
Од Јаворја, па до врха Стола,
Тијем в'јенцем планинскога кола,

* Народни пјесник ријетко пјева све у сликовима, те зато нам и ова пјесма изгледа прије доћерана, него копирана са нашег гуслара. — Ур.

И с Вучара па до Острвице
 И до Штавња, Васовске границе,
 Што је брда и што је планина
 Много ти је новости, старина,
 И крвавих бојнијех пољана,
 И витешких људскијех мегдана,
 И мраморја гробних споменика,
 Над костур'ма разлијех четника.
 Свуд је земљу крвца обојила,
 Што су људска срца одгојила,
 Крв ватрена букти на околу —
 Ма соколи воде бојно коло —
 Тим ђедова иду корацима,
 И пут граде својим потоцима,
 Да витештвом сјају покољења
 Како зраци драгога камења.“
 Кад Милету саслуша владика,
 Српског рода и нада и дика,
 Овако му тада проговори:
 „Крупни су ти Рашовићу збори,
 А племе ви и крупно и славно,
 Најбољему јунаштвом је равно.
 Ал' то ваши учинише стари,
 А Колашин сад за вас не мари;
 Но шта више махове вистеса,
 Од кад стече Хусејина бега.
 И чујте ме добро, Црногорци,
 Моје земље храбри, вјерни синци!
 Хусејина ко ће погубити,
 Сердарство ћу њему даривати;
 Јер се Туре јако осилило,
 Крајини је мојој досадило.“
 Част рањена жеже храбра прса. —
 И Милета на ноге устаде,
 Те владици жив одговор даде:
 „Господару, наш владико свети,
 Црногорство докле твоје лети,
 И сабља ти небесница звечи,
 Свуд Срб пјева, а душманин јечи;
 Спрам тог' не зна Султан шта да ради,
 А камо ли једно од Туради,
 Са којим ће морачке мишице,
 Нахранити тице и лисице.
 Ја ти чисту давам Божју вјеру,
 Стаћу на крај томе горском звјеру.
 Чим племену дођем морачкоме,
 Јавићу се сину отманскоме,
 Осјећу му главу са рамена
 У над мача, браће и племена,
 Јер и сад су морачки јунаци

Челик срца непомични станци —
 А сви ево чују Црногорци.“ —
 Па владици приступио руди —
 Владика му даде афериме:
 „Успједнеш ли славићеш се тиме.“
 Тад Милета са Цетиња пође,
 У Морачу своме дому дође,
 Нађе оца, браћу, братучеде,
 Носице славе и побједије.
 Сви Милету жељно дочекаше,
 Па га за све редом упиташе,
 А најприје за свог господара.
 Милета им за све одговара,
 И како је с владиком зборио:
 „Пред њим сам се — рече — обрекао,
 Хусејина да ћу погубити,
 Или нећу жив на земљи бити.
 Но што ћемо, браћо моја драга,
 Како бисмо тог скучили врага?“
 Кад Милету браћа разумјеше,
 Да четују сви се одлучише. —
 Тад им Рашо оде говорити:
 „Лако, синци, ја ћу прозборити:
 Ово сада јесењи су дани
 За четника ни мало уздани,
 Пола гора хајдука открива,
 Сикјег стао земљу да покрива.
 Траг не може звјерка да укрије.
 А у гори коначишта није.
 Студен стегла и мразеви љути.
 Четовања пути укинути.
 Ал' да беже на селу станује,
 Рекао бих и да се четује;
 Но у граду шта да му се може,
 Ђе човјеку снага не помаже?
 Но ви ситне књиге накитите,
 Граничаре браћу извјестите,
 Нека пазе сву редом границу,
 Нек душманску надварају злицу,
 Дако ће год спазе потурицу! —
 А Милета нек Вучару иде,
 Да чобане и овце обиде;
 С чобанима нек пази планину —
 С тим крај ћете створит Хусејину,
 Јер то Туре нигда нема мира,
 Но границу напада и дира;
 На чобане удара нам вучки,
 А главе ни сијече хајдучки,
 Ка јесенас у Мрчавској гори,
 Што Радовић Оташа обори;

Још онаквих зорнијех јунака
 Хусејин је до сад много смака'.
 С тијем Туре прекинути неће,
 Но и даље чете подизаће,
 Па, ако ви буде срећа стара,
 Лако ћете погубит' варвара
 Ако ваше руке га не скуче,
 Док ођело гора преобуче —
 Онда ћете чете подизати,
 Град Колашин с њима нападати,
 Ил' на њему редом изгинути
 Ил' с Турчина главу задобити.“
 Кад свог оца синци разумјеше,
 Очин савјет радо послушаше,
 Одма ситне књије накитише,
 Поуздавој браћи справише:
 Прву шаљу селу Равањскоме
 Атанаску храбром брату своме,
 И сок лу Перку Вељовоме;
 Другу шаљу Перу Дрљевићу;
 Трећу шаље селу Прекобрђу
 А на руке Веку Илинчићу
 И ћетићу Милосав Мишњићу;
 А четврту у Горњу Морачу;
 А на име Стеван Војводићу,
 И Илији серлар' Дуљвићу
 И соколу Вуксановић Машу
 У књигама све им саопштили
 На што су се били одлучили.
 А Милета није дангубио,
 Но се хитро момак опремио,
 И отиде пут Горњег Вучара,
 Ту Мијата нађе барјактара,
 И својега милога сестрића
 Соколића Божја Ђаловића,
 Још ћетића Спасоја и Сима,
 И дванајест чобана са њима —
 У повратке овце изјавили,
 По планини стада раширили,
 Пазе стада, планином стражаре,
 Колашинци да им не ударе —
 Милета им Бога називаше
 А чобани с ногу прихватише,
 Још намјеру кад му разумили,
 У све ш њиме радо пристанули....
 Ријеч није везена марама,
 Да почива мирно у њедрима;
 Но је ријеч хитра ходилица,
 Изван зуба не има граница;
 Радо сваком у ухо улази,

А радије на језик излази —
 Што Милета бјеше говорио,
 Бег Хусејин све је разумио;
 Па он хитре слуге разаслао,
 Колашинце те у њр позвао —
 (По јуначком роду и племену)
 Неке ћу ти казат по имену:
 Из чаршије три храбра јунака:
 Муша Куја и сокола Зека,
 То су браћа три Мартиновића;
 Ш њима зове Ахмед Љушковића,
 И ћетића Ага Карадана
 Озбиљнога храброг грађанина,
 А из поља из Смајилагића
 Отлен зове Ђораметовића
 По имену Суља соколића;
 С Дрпа села Мумин' Оричића;
 А с Бабљака позвао Пепиће,
 Гласовите Барјактаровиће:
 Прво зове Атовић Омера
 И са њиме до два барјактара,
 По имену Аца и Амета,
 Предводнике Колашинског лета;
 Са Дријенка Рама Зуличина,
 Барјов Турка и Смака Вазлина.
 Од Липова два храбра јунака,
 Два јунака, два млада Пијука
 По имену Меку и Адема,
 С Шибом болњем на крајини нема;
 Са Бистрице Алил' Лалевића
 Од крвавог браства Пандулића;
 Са сред Плане Уса Салковића,
 И са њиме до два Усовића
 Ибрвога и Нушка и Кара;
 С Баковића Мулина Мусина;
 С Требаљева От Шиша Асана —
 Отлен зове још и Аџибулића
 По имену Зењила ћетића. —
 Кад се у њр сакупили Турци,
 Ту с' десили Доње-Колашинци:
 А на име Мекићу Суљага.
 И Мушовић соко Јусуф-ага.
 Међу њима беже устануо.
 И овако био говорио:
 „Браћо, Турци, храбри крајишници!
 Град Колашин ев' од неко доба
 Морачани створише за роба,
 Рушећи га са свакоје стране,
 Све нам на зле доведоше гране;
 Харају нам села и чаршију,

А све живо гоне и пљењују;
 Сијеку нам избране јунаке,
 Остављају самохране мајке,
 Те кукају саме на чардаке —
 Па сам и то сада разумио,
 Влах бијесан да се захвалио —
 А на име Рашовић Милета —
 Пред престолом српскога цвијета,
 Да ће моју главу погубити,
 Господару своме понијети.
 За то сам ве данас окупио,
 И ово сам браћо одлучио:
 Да ми чету скупимо Турака,
 Колашинских избраних јинака,
 И да ш њоме влаха потражимо,

Те његову главу погубимо;
 Јер сам чуо да је на планини
 На врачару, и ш њиме чобани,
 У повратке овце изјавили,
 На Срнову катун учињели.
 Ако са мном нећете пристати,
 Ту намјеру сам ћу извршити,
 Јер обадва живјети нећемо,
 Но се једном обићи оћемо.
 Он је доста јада починио,
 И крајину нашу оцрнио,
 Сјекућ' Турке, гонећи буљуке,
 И с главама китећ' уљанике —
 Вријеме је то да нама плати
 Ако све му нећемо предати.“ —

(Свршиће се)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ.

*

Куну шеће
 Низ Шехове догање.
 Албени вај,
 Селам мац, аман!
 Низ Шехове догање.
 Ал' је Морић, ал' Стамболић Илија.
 Албени и т. д.
 Ал' Стамболић Илија!
 Гледала га Анђелија с пенџера.
 Албени и т. д.
 Анђелија с пенџера.
 Доћ' довече ти Стамболић Илија.
 Албени вај, и т. д.
 Ти Стамболић Илија!
 И донеси те свилене чембере.
 Албени и т. д.
 Те свилене чембере!
 Да застремо те демирли пенџере.
 Албени и т. д.
 Те демирли пенџере!
 И донеси ту седефли тамбуру.
 Албени и т. д.
 Ту седефли тамбуру!

**

Не имала гора развихора!
 Ни ја млада према себи драга.

Што имала све сам раздавала:
 Нешто секи, нешто јараници,
 И себе сам нешто оставила —
 Остави бојали — перчина;
 И њега ми друга премамила,
 Да Бог да се она помамила!
 Свућ' јој мајка лијека тражила,
 Свућ' тражила, лијек јој не нашла;
 Дошл' у мене и у моје Нане,
 Ја имала л'јека јој не дала.

**

А јадне ти по планини виле!
 Ето виле Јокшанове Јоке;
 Та би вила за сокола била,
 За сокола Мостарлију Јова.
 А јадне ти по планини виле!
 Ето виле, Лелекове Фиме;
 Та би вила за сокола била,
 За сокола Косту Сарајлију,
 Соколу се у њедра савила —
 У њедра му златан ћустек била!

**

Бона Мара под орахом спава;
 По њој паде мил' ораховина:
 Ој, не падај, мил' ораховино,
 Нисам бона те под тобом спавам,
 Стар ме проси, а млад ме купује

Стару даше, младу не продаше.
 Старо војно дрво јаворово;
 Вихор пуха — јавор дрво љуља,
 Киша лије — јавор дрво гњије;
 Сунце грије — те стара огрије.
 А млад војно дрво ружичино:
 Вихар пуха, те ружу развија,
 Киша лије, те ружу залије;
 Сунце грије, ружа руменија;
 Киша лије те ружу залије,
 Сунце грије, ружа руменија —
 С тога, млада, под орахом спавам.

*
* *

Сад мој драги у кршлу болује,
 Бол болује, а мене су јади.
 Да Бог да се кршла оборила;
 Бих волија, да болом болује

Но што с другом, кујом, ашикује,
 Другом кујом, мојом јараницом;
 Да ја знадем, да болом болује
 Бих носила госпоцке понуде:
 Шећер смокве из града Мостара,
 Приганице на мјесец пригане,
 Гурабије на сунце печене —
 На табаку шећера
 Да ми драги вечера.

*
* *

Ћуга мори, паша роби,
 Пашинаца робље води.
 Мене даше на иноћу,
 И на троје пасторчади;
 А ја немам у чем поћи:
 Феређа ми у терзије,
 Терли-диба не срезана!

Приближеио: Влад. Ђ. Милановић.

НАРОДНЕ ПРИЧЕ

NACIONALNA BIBLIOTEKA
 Дошао с неба.

Један човјек, који није имао ћене са својом женом, пође да тражи вола на пазар, а жена му остане код куће. Послије пође и жена његова на воду и види у воду свој лик, па кад се поврати, каже својој комшиници, да је видјела нешто у води, као чељаде. Ова јој каже: то је анђео, па је био дошао, да ти каже, да ћеш имати сина. Ова то и повјерује, па пође кући својој и закоље једног једитог вола, што су имали, купи доста ракције, па на гозбу зовне све село; и све то изједоше и попише. У вече дође и њезин муж, дождене вола, па рече жени: поћи, те затвори овога вола код оног домаћег.

— О, аветниче божи — рече жена — ти си сасвим грешан, а ја нијесам, но сам праведнога срца; мени се је данас јавио анђео и казао ми да ћу имати сина, па сам у част тога заклала оног вола данас и сазвала сељане на гозбу.

Муж пренеражен рече: шта, несретна друго!?

То што чујеш — рече жена. — Муж, обнезнањен и за дуго промишљајући, рече: вала, жено, нећу ти сад ништа учинити, него ћу поћи по свијету; па, ако нађем иједну жену, као тебе, опростићу ти, а ако не нађем, убићу те, кад се вратим! —

Одма се крене на пут; у путу нађе једну жену, је држи решето у рукама, па се све врти око своје куће. — Шта то радиш? запита је?

— Ја бих шћела, да уведем сунце у кући, па не могу.

— Колико ћеш мени дати, да ти га ја уведем?

— Колико год хоћеш — одговори му жена?

Погоде се, те се човјек одма испне на кров од куће и почне сламу разбацивати, док уљезе сунце кроз отвор унутра. Жени се кривало платити му, кад је тијем начином увео сунце у кућу, те пођу пред суд. Суд осуди, те му све погођено плати. — Човјек прође напријед; док нађе једну жену, ће на гувну хоће вилама да успе орахе у врећу, па је запита: шта то радиш? на које му она одговори: хоћу да убачим ове орахе у врећу, па не могу.

— Колико ћеш мени дати, да ти их ја убачим?

— Колико год хоћеш — рече жена. Погоде се, те он заплете рогове од вила, па их убачи, и узме што су погодили.

Путујући напријед, срете једну жену, ће кука, па је запита: зашто кукаш, јадна жено?

— Како зашто — рече жена — али не знаш, да ми је лани умро ђевер!

— Е, Бога ми, знам — рече човјек — и ја сам га скоро виђао тамо; јер сам ја сад *дошао с неба*.

— А, Бога ти, како бјеше? запита жена.

— Здраво, тако ми Бога, само што је сасвим оголио; нема на њему ништа, па све бјежи од нас другијех, јер се стиди, што је оголио; да му нијесам ја дао некакве хаљинице, давно би се помео.

— А, за Бога, хоћеш ли му понијети оне цусте хаљине, што су ту остале овамо, неће их бити много, само црни јелек, доламу, цамадан — све ново?!

— Хоћу за љубав његову, јер ми је то најмилији друг — рече човјек. Она одма скочи, спреми хаљине, даде му их, па рече: он залуду има брата, који за њега ништа не мисли, те ни свијема опрни образ и нагрди и живе и мртге, — па му још рече: поздравитиш га добро с моје стране и реци му, да и он ће овамо са ње, јер смо се добро ужељели! — Хоћу, хоћу — рече човјек, па оде.

Мало после тога дође и домаћин оне жене; па му она одма почне говорити: е, несретниче божји, ти за брата немаш хабера; данас је долазио један с неба, па причаше, да је сасвим оголио, те сам му ја послала све његове хаљине по овоме, да му их понесе.

— А куд је пошао? запита је. Она му покаже, тада он узјаше на коња, па пође за њим у поћеру. Готово га сустигне; али га опази онај човјек с неба и препадне се. У томе опази једног, ће оре, па потрчи к њему и рече му: бјежи јадо, ево иде онај човјек на коњу, сад ће те посьећи! — Орач се зачуди — Бјежи, бјежи! нададе онај — видиш ли га, како хита?! но бјежи на ту крушку! Он сиромах, као обнезнањен, остави волове и припне се на крушку, а овај с неба дохвати рало, па почне срати. Кад дође коњаник код њега, запита га: јеси ли видио сад овуда једног човјека?

— Ето га на крушци — рече орач — ту је утекао од страха нечијега. — Обори коња ка крушци, па рече: ту си, је ли?! сад смо се ухватили, сад ми утећи нећеш, но брзо слази овамо! — Сиромах у страху не зна, шта да ради; па још више бјежи к врху. Тада онај одјаше коња, па се брже боље успне на крушку; а наш нови орач устави волове са: јоц, па ухвати коња, узјаше га и викне: не ћерај тога, ја носим хаљине твоме брату, а тај не; но с богом остани — и зајми коња и понесе хаљине кући; а онај се врати чући и без хаљина и без коња.

Увреда добром враћена.

Дошао један човјеа из Берана у село Н. Пут га нанесе у једну кућу, гдје се је тај дан славило крено име. Домаћин од куће прими га; па после здрави свим пријатељима: у здравље свију пријатеља! здрав си ми ти пријатељу, што си дошао у мене данас незван! — показујући Беранина. Други му пут здрави: здрав незвани госте! — Трећи пут: здрав, ни платаше ни вратише! Тако домаћин више пута, а сиромаш се Беранин првени од стида. Кад се сарпи слава, Беранин продужи свој пут.

Наскоро иза тога завлада велика глад у оном селу, гдје је живио онај што је славио, те пође, да купује жито у Беране. Цио дан је гледао тамо, амо, не би ли гдје-год нашао жита, да купи; али жита мало; а и то, што бјеше, сасвим скупо. Испред ноћи опази га онај исти Беранин, па га познаде, те му рече: „Што си дошао, пријатељу?“ — „Дошао сам, да купим мало жита — одговори му овај — али ево га мало има, па и ово је скупо за очи! — Док је ово говорио, све је гледао у Беранина; али га није познавао; можда је био пјан онај дан на слави. — Па ја имам доста жита на продаји рече Беранин — но хајде са мном, па ћемо се за њега лако погодити; што год даш, ја ћу узети без ријечи. — Пође с њим. У вече га лијепо дочека. Коњма дадне доста сијена и зоби. У јутру му натовари на два коња сто и двадесет ока руметина. Кад окрену, рече: колико је твоје, брате? — Моје није ништа, но ћерај. — Како не? — Не, не, ово ти ја дајем за онај дочек, што си ми учинио, кад сам био у теби на славу; кад си ме назвао: ни платиша, ни вратиша! па сад Богу благодарим, што ми је прилику дао, те ти могу увреду добром вратити! —

Овај застиђен окрене се од њега, поћера коње и оде дома.

Јарани.

Наљезе неки путник кроз једно село, у вријеме велике студи; прође све куће, не шће га нико пуштати на конак. У најпоследњој кући запита: може ли се у домаћина коначити? — У кући не бијаше нико, само једна млада жена, удовица, која није имала никог, осим себе; она му одговори: немаш гдје овђе путнице, коначити; јер ће сад доћи неки коначије, па ће и они с муком имати мјеста за ноћиште. — Пушти ме, добра жено, настави путник, не тражим ти ништа друго, само да се гдје згучим у прикрајку. — Хоћу — рече удовица — само ако ћеш одма лећи. — Хоћу, тако ми Бога, кад-год речеш! — Уљезе у кућу, одма вечера из своје обравнице, што је собом понио. па одма пође лежати на тавану, гдје му је удовица одредила. Будући је био рано легао, није могао одма заспати, но је с тавана гледао, што жена ради; кад, али она навјеси да вари меса Мало после дође један човјек, млад, а притом и згодан. Чим уљезе, почне се с њоме шалити и грлити. То је све гледао и онај озго — за којег су мислили, да спава, или да не види; а овај се љуто разјари, па се обазре око себе, док у близини опази самар, дохвати га објеручке, па се полако привуче на једну греду над њима, па добро подигне самар на више, да их боље с њим удари, па замахне пуштајући самар. Несрећом његовом, кускун (подрепница) од самара закучи му главу, те га самар повуче са собом. Падосе заједно врх јарана, које јано згња-

више; али они то доста слабо осјетили при срамоти, јер их је видио онај, што раде, па утеку које-куда. Путник, паднувши, ишчаша (изврне) руку; али, кад виђе, гдје утекоше, мало му би полакше, јер се и он бијаше љуто осрамотио изненаднијем падом; за то умакне и он, и одмах пође напријед.

Приближежи: Андрија Јовићевић, учитељ.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ И РАЗНЕ РИЈЕЧИ.

2. Клетве.

Луд у море скочио! Значи: полудио па се утопио *).

Мајчино га млијeko губало! Мајчина клетва.

Море га радовало! Значи: утопио се, па се њиме море користило.

Или, варијанат ове:

Морска га пучина радовала!

Мртва га море избацило!

Мртва га нашли!

Мајка га мртва гледала!

Мрави му се на весеље купили!

Не видио веселога лица! Значи: не оженио се.

Не могао душу пуштати!

Не приспјела му самртна свијећа!

Не могао умријети прије него у мене 'проштење питао!

Никад мира не м'о!

На јаде му божји дош'о!

Отров'о се!

Очи му искапале!

Очи му испале!

Онијемиио — да Бог да!

Пош'о па се не вратио! Неки додају иза: „пошо па се“ и „никад.“

Пй ђавола попио!

Пй никад се не напио!

Рђа га убила! У Вука још се надодаје: „као чавао на путу.“

Рибе га изјеле!

Слијеп одио! или „йшо.“

Слијепа га водили!

Сјео па се не диг'о! У Вука: „сјео па се не устао.“

Сједи не дигла се! Материна клетва.

Толико ти Бог помог'о! У Вука без: „Бог.“

Траг му се утрб!

Тако се здравља наносио!

Толико ти чйра на глави! Т. ј. колико је лажи казао.

Прна га земља радовала!

Чудо га нашло — а незнао од'кле ни како!

Приближежи: Јован Секуловић.

*) Ове су клетве, како вели поштовани сарадник, из Бокe Которске, изузевши неке, које су из оближњег краја Херцеговине. Ур.

СРПСКЕ НАРОДНЕ МОЛИТВЕ.

Скупио у Бијелом Пољу код Мостара **Стеван Шиниковић**, свештеник.

I.

Света Неђељице, помоћнице, ни од крви ни од кости, већ од Светога Духа и амина. Колики је ови бијели свијет, повиши је твој лијепо цвијет. Пошљи Риста Исуса -- Риста да ми прса отвори, да ми душу посвети, да ми света душа пред Бога изађе. — Амин.

II.

Свети Михајле — Аранђеле, Божи Анђеле, свети Никола путниче, Божи Угодниче, свети Игњатије, свето Ристово Рождество, свети Шћепане, свети Василије, свети Јоване Крститељу богомолни и богославни, свети Саво живи царе, свето Благовештеније, свети Лазаре, свето Ћетеније, свето Воскресеније, свети Ђурђе премучениче, свети Марко, свети Петре и Павле, свети Илија, свети Пантелија — Боже и свети Боже! — Сви Божи угодници, служитељи на Ристову пријестолу покуч'те милости својом чијим вас фалих, себе сараних, цркви врата души мјесто позлатих. Господи помилуј. — Амин. —

Молитва при дизану у славу Божју.

(Из Херцеговине.)

Ва слава, ва слава, ва Троицу слаavimo. Исусе Крсте, Исуса Крста Божијега и њи триста и седамнајест отаца, преко подобнијех и поноснијех, — земљу пријеђоше закон пренесоше — ми грешни вјеру вјеровасмо, и њи четири права мученика: Ђурђа, Дијотора, Димитрија, Ђиро јазе Бог помаже — брату домаћину и браћи рипкани око брата домаћина!

Шаљива здравица.

Из Голије.

Здрав си Миловане!
 Ти наздрави Радовану,
 А Радован Вујадину,
 А Вујадин Домаћину.
 Ако било вино —
 Све му било дивно.
 Ако била ракија жеженица —
 Родила му лоза и шеница,
 Ако била вода
 Све му вода однијела:
 И ђецу и кућу,
 И мал и свлад —

Скупио **В. Ђ. Милановић**—Славо.

НАРОДНЕ МУДРЕ РИЈЕЧИ У ВЕЗАНОМ СЛОГУ. *)

Жену слушај, ђаволу се моли, па ћеш знати како глава боли.
 С друштвима се добро упознати, да се после зна од њих чувати.
 Срца љуцка ка' ђеца би била, када би им памет допустила.
 Сиромаштво Богу га плаћало, многе ли си живе закопало.
 Тешко старцу кад га пород бвје, ка оное што се народ смије.
 На два чојка мене није жеља, на доктора и на дужитеља.
 Данас жале оног те почине, а не оног те у зло остане.
 Чај и кава сад свуда насаде и у оног те леба немаде.
 Намножи се много *чишалаца*, па остаде народ без оваца.
 Из крадљивца немој што купити, јер од тога нећеш користити.
 Немој шћерку у погани дати, јер ћеш очи прстима копати.
 Тешко ружно кад се што огласи, па се одма затим неугаси.
 Тешко ли је глибом путовати, ка с не чојком чојку друговати.
 Не сјају се само дијаманти, него могу и трулине сјати.
 Код прасади највише је сала, јер нијесу ником ништа дала.
 Иди на мост и кад воде нема, свачему се за рана опрема.
 Љековита трава скупа није, па да кошта иљаду ал двије.
 Тешко оном што се жени најми, она њега по злу путу зајми.
 Дјеца кад се не бише страшила, она не би петка препостила.
 Мјеста сама од људи далека, тамница су за сваког човјека.
 А'ој срећне да проведеш дане, немој свак' час бити у каване.
 Поса својски и марљиво ради, па твој живот тад ће да се слади.
 Љеб се једе да се без њег не мре, а прислачци да се више ждере.
 Кад што причаш, па ко, посмјевке ти даје, ти га презри он ће да се каје.
 Кажу људи да су вјерне жене, мало која допада се мене.
 Кад те псето лаце, немој и ти бјега, да не уједе, пази прије свега.
 Болесном се чини оздравити неће, а тврдица мисли од глади умреће.
 У празној торбици, нема мјеста правици.
 Човјек пјаница, нема граница.
 У инације, љуцкоте није.
 У вријеме нужде, зна бјежат и дужде.

Прибиљежио: М. Ђукић.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Књижевне биљешке.

Студија о Ивану Гундулићу“ — ово ће бити научна расправа гласовитог шведског књижевника *Алфреда Јенсена* на њемачком језику. Лијепа тековина за нашу књижевност, благодарећи опробаном перу уваженог писца, који је и прије упознавао страни свијет са нашим: Његушем, Бранком и Лазаревићем.

Оглед француске библиографије о Србима и Хрватима, 1544 — 1900, прибрао и сјединио *Н. С. Петровић*. Издање српске краљевске Академије. Биоград, држ. штамп. 1900. Цијена 2 динара.

Писац ове књиге служио се разним каталозима и библиографијама, а накупио је до 1819 разних књига и списа, те покушао уврстити „све оне списе и саставе (дјела, брошуре, расправе и чланке из повремених листова), који су до данас штампани на франц. језику у Јевропи, а у којима се говори о нашем народу и о земљама, које он насељава, о животу његову, о дјелима и о творевинама у свима његовим многобројним манифестацијама.“

Девесиље. — То су прозне биљешке *Аливерића Тузлака*, Србина Мухамеданца, које је наш старина *Змајован* дивно оџео у пјесничком руку, те издаје у 79 пјесмица, од којих смо неке већ читали у „Бранковом Колу.“

„Снохватице *Змајове*.“ Свеска III. Срем. Карловци. Манастирска Штампарија 1900. — Омладина српских матураната, из љубави према старцу пјеснику, издала је горњу књигу пјесама, успомене ради и сјећања на излет по Србији од 27. Јуна до 15. Јула т. г. — Цијена 1.20 кр. У лијепом повезу 2.40 кр.

Од шале до Сатире, — зове се књига *Штевана Бешевића Петрова* у прози и поезији. — Писац је познат као добар Србин и ваљан трудбеник наше књиге, те зато и ово дјело његово топло препоручујемо. Цијена му је 50 хелера, а износи 95 страница.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Српска дубровачка академска омладина, вјерна у свом задатку, да шири у овим странама идеју народности, и да је по могућности ојача, како би надвладала вјерске разлике, толико кобне по срећу и напредак нашега народа, држи својом најсветијом дужношћу, да се достојно одужи врлом старини *Дм. Ивану Стојановићу*, који од дуже времена, као виши достојанственик католичке цркве, не хајући за тешка прогонства и поруге, смјело и одважно буди гласом историјске истине сврпску свијест.

У тој намјери омладина је прегла, да уз остале исказе дужне захвалности о седамдесетогодишњици његова рођења 17 (4) дец. ове год, тури у свијет најбоље литерарно дјело Дм. Иваново „Дубровачку књижевност“, те да му се тако одужи и као српском књижевнику. — Колико је „Дубровачка књижевност“, омиљена нашем народу, најбољи су доказ она силна писма, управљена са свијех страна пречасном госп. писцу, у којима се жељно распитивало, кад ће се штампати у посебну књигу из подлистака „Дубровника“, гдје је најприје излазила. Сад се је ево — Богу хвала — дала згодна прилика, да је сваки писмени Србин набави, да и не говоримо о преважном добитку за српску књижевност, у којој се без овакве књиге осјећа година празнина.

Да подмири трошке око штампања ове знамените књиге, обраћа се омладина српском народу, увјерена, да ће наћи жељена одзива од своје браће у свијем странама гдје Србин живи. Омладина ће се обратити првијем књижевницима српскијем, који ће свијем записима у *Споменицу* Дм. Ивана Стојановића окитити књигу честитог јубилара. Биће у њој и опширан животопис са сликом пишчевом. Штампаће се на доброј хартији и обухватиће преко 25 штампанијех табака, а претплатна ће јој цијена бити 3 круне или динара. Новац нека се шаље на Јована Л. Перовића, правника. Умољавају се гг скупљачи, да нам јаве што прије број књига, које мисле да ће моћи протурити у својој околини, да можемо знати, колико ћемо примјерака дати у штампу.

Дубровник, јулија 1900.

Српска дубровачка академска оmlаdина.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
ИЗ НАШЕГ ПОЗОРИШТА

Друштво г-на Драг. Крeмановића, повративши се са љетних ферија из унутрашњости, већ је отпочело код нас свој рад са јуначком игром у V чинова „*Хајдук Велко*“ од Ј. Драгашевића. Овакве комаде народ наш најрадије слуша, јер га нападају духом витештва и самопожртвовања за крст и домовину. Друштво је добро одговорило својим улогама, премда је осјетљив недостатак особља у одсудном часу битке. Жељети је, да нас г-н Крeмановић и у будуће прати оваковим комадима, из којих се учи историја народа нашег.